

Muistio Venäjä-Ukrainan tilanteen vaikutuksista kuntiin Kuntaliitto, 25.2.2022

Sotatilanne Venäjän ja Ukrainan välillä aiheuttaa vaikutuksia moniin toimijoihin Suomessa, myös kuntiin. Tähän muistioon on koottu mahdollisia vaikutuksia 25.2.2022 tietojen perusteella.

Vaikka tilanne on toistaiseksi Suomessa rauhallinen, emmekä havaitse vielä esim. kasvanutta hybridi-vaikuttamista, sisältää tilanteen eskaloituminen kuitenkin suuret ja historialliset riskit. Varautuminen ei aiheuta vahinkoa, varautumattomuus aiheuttaa.

Pakotteiden vaikutuksesta yleisesti

Pakotteet vaikuttavat Suomessa sekä Venäjän vientiin että tuontiin, tavaroiden liikkumiseen ja logistiikkaan. Vaikutukset näkyvät konkreettisesti rajakaupunkien liikenteessä ja satamaliikenteessä. Esim. Kotkan satamassa oli arvioitu ensimmäisten pakotteiden vähentävän liikennettä n. 30 %.

Pakotteilla on vääjäämättä vaikutusta talouden kehitykseen sekä myös elintarvike-, aine- ja tavaramarkkinoihin.

Kymmen suurinta vienti- ja tuontituotetta Venäjälle/Venäjältä vuonna 2020 olivat:

2020	Arvo (€ milj.)	Osuus (%)	2020	Arvo (€ milj.)	Osuus (%)
Paperi ja pahvi (64)	379	12	Öljy ja öljytuotteet (33)	2798	47
Malmi ja metalliromu (28)	310	10	Malmi ja metalliromu (28)	1039	18
Eri toimialojen erikoiskoneet (72)	301	10	Puutavara ja korkki (24)	447	8
Yleiskäyttöiset teollisuuskoneet ja laitteet (74)	231	8	Kaasut (34)	290	5
Öljy ja öljytuotteet (33)	190	6	Orgaaniset kemialliset aineet (51)	254	4
Muut sähkökoneet ja laitteet (77)	146	5	Lannoitteet, valmistetut	140	2
Moottoriajoneuvot (78)	138	5	Epäorgaaniset kemialliset aineet (52)	105	2
Muovit, valmistamattomat (57)	130	4	Rauta ja teräs (67)	99	2
Tuotteet epäjalosta metallista (69)	88	3	Sähkövirta (35)	93	2
Erinäiset kemialliset tuotteet (59)	83	3	Muut metallit (68)	86	1
Yhteensä top 10	1996	66	Yhteensä top 10	5351	91

VIENTI

TUONTI

Arvioita vaikutuksista on vielä niukalti, mutta öljyn hintaan pakotteilla tulee olemaan vaikutusta ja tätä kautta polttoaineiden ja energian hintaan. Professori Kari Liuhto totesi 2021 syksyllä analyysissään seuraavaa: *”Energia dominoi tuontiamme Venäjältä. Viime vuonna yksinomaan öljy muodosti puolet tuonnistamme. Ukrainan sota ei ole vaikuttanut öljyn tuontimääriin Venäjältä. Jos öljyn tuontimäärät ovat pysytelleet samalla tasolla kuin ennen sotaa Ukrainassa, sähkön ja maakaasun osalta ei voi sanoa samaa. Sähköntuonti Venäjältä tosin tippui jo vuonna 2012, kun uusi sähkökaapeli Ruotsista Suomeen valmistui (Fenno Skan 2). Vastaavasti maakaasuntuonti Venäjältä laski, kun Viron ja Suomen välinen maakaasuputki (Balticconnector) otettiin käyttöön joulukuussa 2019. Vaikka*

Virosta tuleva maakaasu muodosti viime vuonna jo 30% kaasun tuonnistamme, on hyvä muistaa, että vielä tällä hetkellä pääosa Virosta tulevasta maakaasusta on alun perin lähtöisin Venäjältä.”

Edellisessä kriisissä joistakin elintarvikkeista tuli hetkellisesti ylituotantoa, kun vienti ei vetänyt. Ruoan hinnan on kuitenkin arvioitu nousevan, Ukrainalla on merkitystä maailman viljatuotannon kannalta. Ruoan viennin osalta Suomi ei ole ollut niin riippuvainen Venäjän markkinoista 2014 Ukrainan tapahtumien jälkeen ja suomalainen ruokateollisuus on löytänyt uusia vientimarkkinoita muualta.

Pakotteet aiheuttavat taloudessa heilahteluja, mutta on ennen aikaista arvioida, syntyykö taantumaa tai merkittäviä verotulojen menetyksiä. Arvioita Ukrainan kriisin taloudellisista vaikutuksista löytyy sekä kansainvälisistä että myös kotimaisista julkaisuista.

Kuntien kannattaa varmistaa huoltovarmuuden näkökulmasta ainakin polttoaine-, lääke-, elintarvike ja muiden aineiden ja tarvikkeiden saatavuus ja varastot sekä tarkistaa mahdolliset hankintaketjut ja arvioida kriisin merkitystä niihin. On myös syytä huomioida keskeisten toimittajien riippuvuus Venäjän energian- tai sähköntuonnista sekä polttoaineista.

Fennovoima

Fennovoiman omistavat Voimaosakeyhtiö SF (66 %) ja RAOS Voima Oy (34 %). RAOS Voima Oy on Rusatom Energy Internationalin suomalainen tytäryhtiö, joka on Venäjän valtion omistama. Voimaosakeyhtiö SF:n taustalla on useita suomalaisia omistajia tai omistajayhteisöjä, joissa on runsaasti kuntaomistajia. Hankkeen mahdollinen keskeyttäminen vaikuttaisi myös kuntaomisteisiin yhtiöihin. Mukana olevat yhtiöt löytyvät oheisesta linkistä: <http://www.voimaosakeyhtio.fi/osakkaat/>

Hybridivaikuttaminen

Kyberturvallisuuskeskus on kehottanut organisaatioita tarkastelemaan, mitkä ovat niiden ydintoimintojen kannalta suojattavat kohteet, ja ovatko niiden suojaustoimenpiteet ajantasaisia ja ylläpidettyjä ja ilmoittamaan mahdollisista poikkeamista ja havainnoista matalalla kynnyksellä.

Hybridivaikuttamista voi esiintyä myös monessa muussa muodossa ja on tärkeää, että kunnat tunnistaisivat mahdolliset yritykset tähän ja ilmoittavat asiasta matalalla kynnyksellä ao. viranomaisille.

Muun hybridivaikuttamisen osalta kuntien tulisi yleisesti ottaen tarkistaa, että varautuminen häiriötilanteisiin ja uhkamalleihin on ajan tasalla. Hybridivaikuttaminen tapahtuu ruohonjuuritasolla ja sitä voi olla vaikea havainnoida muutoin kuin paikallisin toimin ja hyvällä paikallisella viranomaisyhteistyöllä. Erityisesti kuntien kannattaisi tarkistaa ajantasainen varautuminen muun muassa kriittisen infra-tietojärjestelmiin (vesihuolto, kaukolämpö, muut kriittiset ict-järjestelmät), varautuminen sähkökatkokseen, varmistaa energiahuollon ja varajärjestelmien toimivuus kaikissa olosuhteissa, varmistaa edellytykset informaation välittämiseen ja johtamisen turvaamiseen sekä suunnitella toimenpiteet yleisen luottamuksen vahvistamiseen. Myös yhteydenotot kiinnostuksesta hankkia maata kriittisen infrastruktuurin läheisyydestä (lentokentät, satamat) tai tapahtuneet maakaupat kannattaa huomioida ja ilmoittaa asioista matalalla kynnyksellä.

Energiahuollon osalta on syytä huomioida, että varalaitoksissa käytetään usein polttoaineena öljyä. Öljyn saatavuuden heikentyminen saattaa aiheuttaa ongelmia varalaitosten suhteen. Myös joidenkin laitosten riippuvuus muista polttoaineista kuten tuodusta hakkeesta kannattaa huomioida.

Paikallisesti tulisi myös huomioida kielivähemmistöt, on tärkeää, että kaikilla on mahdollisuus saada oikeaa informaatiota, jos syntyisi pyrkimyksiä horjuttaa luottamusta Suomen viranomaisiin. Venäjänkielisiä on Suomessa n. 70.000, esimerkiksi heidän huomioiminen informaatiovirroissa on tärkeää. Venäjänkielisiä on kuntien palveluiden piirissä (oppilaitokset, päiväkodit, työpaikat) ja on syytä varautua myös siihen, että suhtautuminen Ukrainan konfliktiin voi aiheuttaa jännitteitä ihmisten välille myös arjessa. On pyrittävä kaikin tavoin estämään vastakkainasettelun syntyminen. Jotkut kunnat ovatkin jo lähteneet nopeasti liikkeelle esim. tiedottamalla asioista kouluissa.

Laajamittainen maahantulo

Kuntaliitto on julkaissut laajamittaisen maahantulon valmiussuunnitelman mallin 31.1.2022, eli opas on juuri nyt ajankohtainen. Maahanmuuttovirastolla (Migri) on kokonaisvastuu myös varautumisesta mahdolliseen laajamittaiseen maahantuloon. Käytännön varautumistoimien aktivointi on nyt tärkeässä roolissa. Kunnille niistä tärkeimmät ovat mahdollisten majoituspaikkojen kartoittaminen yhteistyössä Migrin kanssa (Migri lähettää asiasta kyselyn kaikille kunnille ja on tarvittavilta osin yhteydessä kuntiin paikallisesti), varautuminen perusopetuksessa tilanteen hallintaan, sekä kotoutumisen edistämistoimien suunnittelu ja tarvittavien toimenpiteiden ja resurssien suunnittelu. Tässä vaiheessa arvio on, että turvapaikanhakijoiden määrä ei tule yltämään laajamittaiseksi maahantuloksi. Tähän on kuitenkin syytä varautua ajantasaisesti, koska tilanteet voivat muuttua. On arvioitu, että yksin Ukrainasta voisi lähteä liikkeelle miljoona ihmistä. Jos tähän yhdistetään muiden pakolaisleirien Eurooppaan purkautumisen mahdollisuus samanaikaisesti, tilanne voi muuttua oleellisesti. Kuntaliiton ja Migrin laatima opas löytyy täältä: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2142-laajamittaisen-maahantulon-valmiussuunnitelma>

Varautuminen sodanuhkaan

Kuntien varautuminen sodanuhkaan ei ole kaikilta osin tällä hetkellä ajantasaisessa tilassa. Tämä edellyttäisi väestönsuojien tarkistuksia, johtokeskusten fasiliteettien varmistamista, vap-listojen päivityksiä, suunnitelmaa päätöksenteon varmistamiseksi, jos esim. valtuustoa ei saada kutsutuksi kokoon, valmiustautumista puolustusvoimien tukemiseen sodanajan tilanteessa (kalusto, miehistö, lääkintähuolto jne), elintärkeiden palveluiden priorisointi mahdollisessa sotatilanteessa. Suomea ei toistaiseksi uhkaa sotatila, mutta varautuminen sodanajanuhkaan tulisi tehdä silloin kun sitä ei tarvita. Tarpeellisin osin myös pelastuslaitosten osaamista varautumistoimien suunnittelussa kannattaa hyödyntää paikallisesti.

Kuntaliitto välittää tietoa ja kerää tarvittavia yhteystietoja

Kuntaliitto kerää tarvittavaa tietoa kuntien tueksi Ukrainan tilanteeseen liittyen ja pyrkii edistämään myös viranomaisyhteistyötä ja tiedonvaihtoa kuntien ja viranomaisten välillä. Pyydämme myös kaikilta kunnilta yhteyshenkilöä, jolle tietoa voidaan välittää. Yhteyshenkilön nimen voi ilmoittaa sähköpostissa olevasta linkistä.

